

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Кафедра теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан філософського факультету

Карпенко І. В.

06 червня 2025 р.

Робоча програма навчальної дисципліни
ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ

рівень вищої освіти: третій (освітньо-науковий)
галузь знань: С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини
спеціальність: С1 Економіка та міжнародні економічні відносини (за спеціалізаціями)
спеціалізація: С1.02. Міжнародні економічні відносини
освітня програма: Міжнародні економічні відносини
вид дисципліни: обов'язкова
факультет: філософський

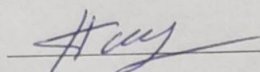
2025 / 2026 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою філософського факультету
Протокол № 8 від «30» червня 2025 року

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: **ПЕРЕПЕЛИЦЯ О.М.**, доктор філософських наук, завідувач кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й.Б. Шада

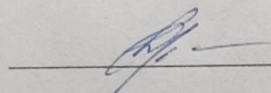
Програму схвалено на засіданні кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й.Б. Шада
Протокол № 14 від 20 червня 2025 року

Завідувач кафедри

 Олег ПЕРЕПЕЛИЦЯ

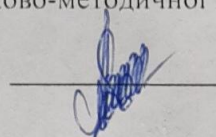
Програму погоджено з гарантом освітньо-наукової програми «Міжнародні економічні відносини»

Гарант освітньо-наукової програми

 Олена ДОВГАЛЬ

Програму погоджено науково-методичною комісією Навчально-наукового інституту «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»
Протокол № 1 від 27 серпня 2025 року

Голова науково-методичної комісії

 Ганна ПАНАСЕНКО

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Філософські засади наукового пізнання» складена відповідно до програми підготовки третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти галузі знань С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини спеціальності С1 Економіка та міжнародні економічні відносини (за спеціалізаціями) спеціалізації С1.02. Міжнародні економічні відносини кваліфікації доктор філософії з економіки та міжнародних економічних відносин.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

Філософія становить підґрунтя для будь-якої наукової діяльності. Сучасний науковець має бути людиною гуманітарно розвинутою, що можливо завдяки зверненню до взірців інтелектуальної діяльності людини, які представляє розвиток світової філософської думки. Філософія формує базове уявлення щодо засад буття, міжлюдських відносин, підіймає питання про сенс існування, шляхи розвитку історії людства, теоретичні й методологічні проблеми науки. Розвиток сучасної науки загалом і соціогуманітарних наук зокрема пов'язаний з розширенням дисциплінарних меж, формуванням міждисциплінарних підходів. Звернення до філософії має допомогти вченому проблематизувати теоретико-методологічні засади своєї дисципліни, розширити предметне поле дослідження. Власне філософія допомагає вченому, викладачу, працівнику будь якої галузі орієнтуватися в досить складних проблемах розвитку наукового пізнання.

Метою курсу є поглиблення знань з філософії науки, філософських засад наукових досліджень, актуальних філософських і методологічних проблем теорії соціального / гуманітарного пізнання та шляхами їх розв'язання.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

Викладання курсу «Філософські засади наукового пізнання» для підготовки докторів філософії передбачає:

- поглиблене вивчення слухачами найбільш гострих і актуальних проблем та головних досягнень сучасної філософської думки, теоретичних підходів до наукових досліджень;
- створення теоретичного підґрунтя для наукової діяльності;
- поглиблений розгляд теоретико-методологічних засад наукових досліджень;
- аналіз зв'язку філософських концепцій з проблемами сучасної науки.

1.3. Кількість кредитів: 4

1.4. Загальна кількість годин: 120

1.5. Характеристика навчальної дисципліни
обов'язкова
Денна форма навчання
Рік підготовки
1-й
Семестр
1-й
Лекції
24 год.
Практичні, семінарські заняття
12 год
Лабораторні заняття
-

Самостійна робота
84 год.
в т. ч. реферат
20 год

1.6. Перелік компетентностей, формуванню яких сприяє дисципліна:

ІК. Здатність розв'язувати комплексні проблеми професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності у сфері міжнародних економічних відносин, застосовувати методологію наукової та педагогічної діяльності, а також проводити власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

СК04. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми

дослідницького характеру в сфері міжнародних економічних відносин, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень.

СК01. Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у сфері міжнародних економічних відносин та дотичних до неї міждисциплінарних напрямів і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях.

СК03. Здатність інтегрувати знання з різних галузей, застосовувати системний підхід та враховувати неекономічні аспекти при розв'язанні комплексних проблем міжнародної економічних відносин та проведенні досліджень.

СК04. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру в сфері міжнародних економічних відносин, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень.

1.7. Заплановані результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна:

РН01. Мати передові концептуальні та методологічні знання, дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на межі предметних галузей з урахуванням сучасних тенденцій та трендів останніх досягнень світової науки.

РН02. Критично мислити, узагальнювати й аналізувати явища та проблеми, які вивчаються, приймати ефективні рішення на основі сучасних методів прийняття рішень, логічних аргументів та перевірених фактів в умовах обмеженого часу і ресурсів.

РН04. Аналізувати та застосовувати концептуальні моделі, науковий доробок вітчизняних та зарубіжних вчених, фундаментальні постулати та теорії, парадигми глобального економічного розвитку, новітні підходи до функціонування і розвитку світового господарства та міжнародних економічних відносин.

РН07. Формулювати і перевіряти гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків належні докази, зокрема, результати теоретичного аналізу, емпіричних досліджень (опитувань, спостережень тощо) і математичного та/або комп'ютерного моделювання, наявні літературні дані.

1.8. Передумови вивчення: не потребує.

2. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Розділ 1. Філософські засади наукового мислення

Тема 1. Предмет філософії та її місце у житті людини і структурі університетської освіти/науки

Що таке філософія? Проблема визначення предмета і місця філософії. Філософська проблематизація людського буття. Філософування як запитування людини про саму себе. Філософія як «духовні справи». Як можлива філософія? Філософія як співможливість істин. Філософські засади університетської освіти/науки. Філософія та епістемологія. Філософія – наука – політика.

Тема 2. Античні філософські підстави сучасної освіти й науки

«Грецьке диво» – причини і наслідки. Грецька філософія як оволодіння космосом (натурфілософія і космологія від іонійських шкіл до пізніх стоїків). Формування раціоналістичних пізнавальних практик. Природа і роль античного раціоналізму в становленні західного мислення. Філософія в структурі античного суспільства: політичний і педагогічний вимір філософії. Від античної до сучасної епістеми.

Розділ 2. Актуальні проблеми теорії і методології соціально-гуманітарного пізнання

Тема 3: Сцієнтистські–позитивістський напрямок у сучасній європейській філософії

Методологія науки як рефлексія методів. Посткласичні характеристики науковості. Сучасний методологічний редукціонізм: антропологізація науки. Верифікація, емпірична та логічна верифікація. Соціокультурна обумовленість наукового знання в постпозитивістських побудовах: принцип фальсифікації К. Поппера та методологічного анархізму П. Фесрабенда. Сучасні філософсько–методологічні проекти науки, раціональності і знання. Структуралізм як альтернатива гуманітаризації науковості. Методологічні стратегії сучасної аналітичної філософії. Рефлексія методології гуманітарних наук. Номотетичні та ідеографічні науки. Методологічний зсув від відкриття законів суспільства до «виробництва»/«конструювання» соціального» й «генеалогії». Методологічні програми гуманітаризації соціального знання: культурцентризм, аксіологізація, діалогізм.

Тема 4. Буття і мова: феноменологія, герменевтика і «лінгвістичний поворот»

Філософема трансцендентального суб'єкта як основа філософування класичного Заходу. Феноменологія: концептуальний порядок, метод, операційність. Феноменологічні засади соціально-гуманітарного пізнання. Фундаментальна онтологія Мартіна Гайдегера: проблематизація людського буття. «Лінгвістичний поворот» (linguisticturn): трансформації філософського осмислення мови. Три стежки лінгвістичного повороту (герменевтика, лінгвістичний структуралізм, аналітична традиція). Герменевтична перспектива в філософії і соціально-гуманітарних науках. Від класичної герменевтики німецької історичної школи до сучасної філософської герменевтики. Феноменологія й герменевтика. Герменевтика й деконструкція.

Тема 5. Методологічний зсув у гуманітарних науках др. пол. ХХ ст.: від структуралізму до постструктуралізму

Лінгвістичні підстави структуралістської методології (Ф. де Соссюр, Е. Бенвеніст, К. Леві-Строс). «Твір», «текст» і «інтертекст» (Р. Барт). Генеалогічний метод М. Фуко. Робота символічної структури (Ж. Дельоз). Наратологія: філософія, історія та література. Деконструкція, деконструктивізм.

Розділ 3. Особливості розуміння сучасного суспільства

Тема 6. Філософське осмислення розвитку суспільства: культура, політика, економіка, дискурс

Соціальні онтології і специфіка соціальних закономірностей. Теоретико-методологічні проблеми осмислення суспільства. Архаїчне суспільство. Класичне суспільство. Модерн. Модерн 1. (Post) Модерн 2. Соціальна структура архаїчного та класичного суспільства. Соціальна структура модерну та його основні етапи. Сучасне розвинуте суспільство: різні підходи до його розуміння. Концепція «іншого» («другого») модерну.

Тема 7. Філософія політики і проблеми сучасної демократії

Перспективи і проблеми розвитку демократичного суспільства. Сучасна філософія і методологія політики. Світ-системний аналіз І. Валлерстайна. Динаміка циклів світової гегемонії. Процедурна теорія демократії М. Вебера і Й. Шумпетера. Дебати елітистів та плюралістів в сучасній демократичній теорії. Радикальна демократична критика ліберальної демократії (Ю. Габермас, Ш. Муфф).

3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви розділів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.
Розділ 1.						
Тема 1.	15	4	2			9
Тема 2	15	4	2			9
Розділ 2.						
Тема 3	14	3	2			9
Тема 4	13	3	1			9
Тема 5	12	2	1			9
Розділ 3.						
Тема 6.	15	4	2			9
Тема 7.	16	4	2			10
Реферат	20					20
Разом за семестр	120	24	12			84

4. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Предмет філософії та її місце у житті людини і структурі університетської освіти/науки	2
2	Античні філософські підстави сучасної освіти й науки	2
3	Сцієнтистські–позитивістський напрямок у сучасній європейській філософії	2
4	Буття і мова: феноменологія, герменевтика і «лінгвістичний поворот»	2

5	Методологічний зсув у гуманітарних науках др. пол. XX ст.: від структуралізму до постструктуралізму	2
6	Філософське осмислення розвитку суспільства: культура, політика, економіка, дискурс.	2
	Разом	12

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

*Здобувач виконує одну письмову роботу з вільним вибором теми (одного із трьох розділів курсу) і формату (реферат – обсяг від 10000 знаків), яку подає на платформу Moodle

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Критичне узагальнення рекомендованої літератури за темою: предмет філософії та її місце у житті людини і структурі університетської освіти/науки	9
2	Самостійне вивчення і підготовка до дискусії за темою Античні філософські підстави європейської освіти і науки	9
3	Реферування рекомендованої літератури за темою: Сцієнтистські–позитивні європейській філософії	9
4	Поглиблений пошук інформації за конспектом, рекомендованою літературою та довідниками щодо теми: Буття і мова: феноменологія, герменевтика і «лінгвістичний поворот»	9
5	Самостійне опрацювання літератури за темою Методологічний зсув у гуманітарних науках др. пол. XX ст.: від структуралізму до постструктуралізму	9
6	Вивчення конспекту, літератури і підготовка до дискусії за темою Соціальна філософія. Філософське осмислення розвитку суспільства: культура, політика, економіка.	9
7	Самостійне поглиблення знань за темою Філософія політики і проблеми сучасної демократії.	10
8	Реферат за темою вільного вибору здобувача	20
	Разом	84

6. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Не передбачено навчальним планом.

7. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Ініціальні (викладач – студент):

- Словесні (лекція, розповідь, бесіда), у тому числі – інтерактивні (опитування, дискусія, обговорення, оцінювання)
- Наочно-візуальні (демонстрація схем, діаграм, таблиць, прикладів мовних структур, тощо), у тому числі – мультимедійні (мультимедійні презентації лекцій).

Респонсивні (студент – викладач):

- Теоретичні: робота з першоджерелами, підручниками, інтернет-матеріалами, пошук необхідної інформації.
- Практичні: виконання самостійних і підсумкових завдань за матеріалами лекцій.

8. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Поточний контроль

- оцінювання ступеню активності аспірантів та якості їх усних виступів з доповідями та коментарів при проведенні дискусій на семінарських заняттях;
- оцінювання творчих завдань самостійної роботи (реферат);
- перевірка рецензій філософських джерел;

підсумковий контроль (екзамен)

- перевірка в усній і письмовій формі розуміння аспірантами теоретичного та практичного програмного матеріалу в цілому, здатність творчо використовувати накопиченні знання та вміння;

метод самоконтролю (самостійне оцінювання своїх знань здобувачами, самоаналіз).

9. СХЕМА НАРАХУВАННЯ БАЛІВ

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання							Реферат	Разом	Екзамен	Сума
Розділ 1		Розділ 2			Розділ 3					
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7				
5	5	5	5	5	5	5	25	60	40	100

T1, T2 ... – теми розділів.

Примітка. Отримання протягом семестру 20 балів і виконане індивідуальне завдання є необхідними умовами допуску аспіранта до підсумкового семестрового контролю.

Критерії оцінювання навчальних досягнень

Критерії оцінювання усної роботи на семінарі (максимум 35 балів)

Аспект	Кількість балів
Повнота розкриття теми: аналіз, порівняння і критичне узагальнення, наукових підходів	3
Аргументованість, логічність й послідовність відповіді, адекватне використання термінології науки; переконливість викладу	1
Знання світової наукової літератури, у т.ч. новітньої, та доробку вітчизняної науки	1
Загалом за одну відповідь	5
Загалом за 7 відповідей за кожною з тем	35

Критерії оцінювання письмової самостійної роботи (реферату)

за темою вільного вибору здобувача (максимум 25 балів)

Аспект	Кількість балів
Повнота розкриття теми: аналіз, порівняння і критичне узагальнення, наукових підходів	10
Адекватність наведених прикладів	5
Аргументованість, логічність й послідовність відповіді, адекватне використання термінології науки; переконливість викладу	5
Знання світової наукової літератури, у т.ч. новітньої, та доробку вітчизняної науки	5
Загалом	25

Критерії оцінювання екзамену

Екзамен проводиться в письмовій формі на платформі LSM Moodle (максимум 40 балів).

Платформа:	LSM Moodle.
Вид діяльності:	«есе»
Обсяг:	2 відповіді на рандомні питання до 2500 знаків кожна відповідь,
Час:	загальний час виконання 80 хвилин.
Кількість балів:	за одну відповідь - 20, за дві письмові відповіді – максимум 40 балів

Аспект оцінювання однієї письмової відповіді	Кількість балів
Повнота розкриття теми: аналіз, порівняння і критичне узагальнення, наукових підходів	10
Аргументованість, логічність й послідовність відповіді, адекватне використання термінології науки; переконливість викладу	5
Знання світової наукової літератури, у т.ч. новітньої, та доробку вітчизняної науки	5
Разом за одну відповідь	20
Загалом за дві відповіді іспиту	40

Результати неформального навчання можуть бути визнані за наявності підтверджуючих документів (сертифікатів, довідок, описів навчальних програм), якщо вони засвідчують досягнення результатів навчання, співвідносних із цілями курсу.

Прикладами релевантної неформальної освіти можуть бути:

- онлайн-курси (Coursera, Prometheus тощо) за тематикою, дотичною до змісту навчальної дисципліни;
- участь у сертифікованих тренінгах і семінарах, присвячених темам, дотичним до змісту навчальної дисципліни;
- сертифіковані програми за тематикою, дотичною до змісту навчальної дисципліни, проведені міжнародними організаціями чи університетами.

Процедура визнання результатів неформальної освіти здійснюється відповідно до Порядку визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті, в Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна. Рішення ухвалюється комісією Інституту на підставі поданого пакета документів від здобувача освіти.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка для екзамену
	для чотирирівневої шкали оцінювання
90 – 100	Відмінно
70-89	Добре
50-69	задовільно
0-49	незадовільно

10. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Адо П. Що таке антична філософія? / Переклад з французької С.Л. Йосипенка. К: Новий Акрополь, 2014.
2. Бадью А. Про зв'язок філософії та політики // Бадью А. Століття. Львів: Кальварія; Київ: Ніка-Центр, 2014. С. 245-279.
3. Белл Д. Прихід постіндустріального суспільства // Сучасна зарубіжна соціальна філософія. Хрестоматія / Упоряд. В. Лях. К.: Либідь, 1996. с. 194-250.

4. Вельш В. Наш постмодерний модерн. Київ: Альтерпрес, 2004.
5. Гадамер Г.-Г. Істина і метод. Том 1: Герменевтика I: Основи філософ. герменевтики. Київ: Юніверс, 2000
6. Гірц К. Інтерпретація культур: вибрані есе. Київ: Дух і Літера, 2001.
7. Гуссерль Е. Криза європейського людства і філософія // Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрями. Хрестоматія. Київ: Ваклер, 1996. С. 62-94.
8. Гуссерль Е. Криза європейських наук і трансцендентальна феноменологія // Філософська думка. 2002. № 3. С. 134-149.
9. Кун Т. Структура наукових революцій. К.: Port-Royal, 2001.
10. Після філософії: кінець чи трансформація? Київ: Четверта хвиля. 2000.
11. Поппер К. Логіка наукового відкриття. Огляд деяких фундаментальних проблем // Актуальні проблеми духовності, 2021. № 22, 170–192.
12. Рассел Б. Історія західної філософії / Пер. з англ. Ю. Лісняка, П.Тарашука, К.: Основи, 1995.
13. Рорті Р. Філософія і дзеркало природи (фрагменти) // Пер. В. С. Пазенка / Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрями. Хрестоматія. К.: Ваклер, 1996. С. 295–358.
14. Рубанець О. М. Філософські проблеми наукового пізнання: навчальний посібник. Суми: Університетська книга, 2022.
15. Філософські проблеми сучасного наукового пізнання: підручник / Я. В. Тарароєв та ін. Харків: Вид-во Іванченка І. С., 2023.
16. Тоффлер Е. Третя хвиля. К.: Всесвіт, 2000.
17. Хабермас Юрген. Пізнання й інтерес // Читанка з філософії: У 6 книгах. К.: Довіра, 1993. Кн. 6: Зарубіжна філософія ХХ ст. С. 228-238.
18. Шюц А. Структури життєсвіту / пер. з нім. та післямова В. Кебуладзе. К.: Український Центр духовної культури, 2004.
19. Badiou A. Manifesto for Philosophy, transl. by Norman Madarasz. Albany: SUNY Press, 1999.
20. Feyerabend P. Science in a Free Society. NLB, 1978.
21. Karpenko I., Perepelytsia O. Philosophy in the (Post)Humanitarian Mission of the University. *Anthropological Measurements of Philosophical Research*. 2023, № 23. P. 5-13.
22. Ludwig, David, and Stéphanie Rupy. Scientific Pluralism. *Stanford Encyclopaedia of Philosophy*. 2021. (Winter 2021 Edition), edited by Edward N. Zalta. <https://plato.stanford.edu/entries/scientificpluralism/>
23. Malaterre, Christophe and Léonard, Martin. Epistemic Markers in the Scientific Discourse. *Philosophy of Science*. 2024, 91, 151–174. doi:10.1017/psa.2023.97
24. Popper K. The Logic of Scientific Discovery. London; New York: Routledge, 2002.
- Plaisance, K. S., & Elliott, K. C. A framework for analyzing broadly engaged philosophy of science. *Philosophy of Science*. 2021. in press. <https://doi.org/10.1086/713891>.

Допоміжна література

- Рьод В. Шлях філософії: ХІХ–ХХ ст. К: Дух і Літера, 2010. 368 с.
- Бадью А. Політика сьогодні // Спільне. 26.02.2018. <https://commons.com.ua/uk/politika-sogodni/>
- Барт Р. Від твору до тексту / пер. Ю. Гудзя // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. Львів: Літопис, 2002.
- Валлерстайн
- І. Світ 2050 року буде таким, яким ми його створимо // Спільне, 2012. No5, Політекономія расизму <https://commons.com.ua/uk/svit-2050-roku-bude-takim-yakim-mi-jogo-stvo/>
- Габермас Ю. Постметафізичне мислення / Пер. з нім. В. Купліна. К.: Дух і літера, 2011. 280 с.
- Габермас Ю. Філософський дискурс модерну. К., 2000.

- Гайдеггер М. Дорогою до мови / Пер. з нім. Володимир Кам'янець. Львів: Літопис, 2007.
- Гусерль Е. Ідеї чистої феноменології і феноменологічної філософії: Книга перша. Загальний вступ до чистої феноменології ; пер. з нім. і коментарі В.Кебуладзе. Харків: Фоліо, 2020.
- Гусерль Е. Картезіанські медитації. Вступ до феноменології / пер. з нім. Андрій Вахтель. К.: Темпора, 2021.
- Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Методологія наукових досліджень: підручник. 2-ге вид., переробл. і доповн. Харків: Право, 2023.
- Дзьобань О. П. Філософія науки: підручник. Київ; Одеса: Фенікс, 2024.
- Дільтей В. Виникнення герменевтики / Пер. з нім. Я. Стратія, С. Кошарного // Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрями. Хрестоматія. К.: Ваклер, 1996. С. 31-60.
- Єрмоленко А. М. Комунікативна практична філософія: Підручник. К.: Лібра, 1999.
- Історія економічних вчень. За редакцією В. В. Кириленка / Навчальний посібник. Тернопіль: Економічна думка, 2007.
- КАРІВЕЦЬ І. Спекулятивний реалізм у пошуках втрачених та незалежних від людини об'єктів. *Епістемологічні дослідження в філософії, соціальних і політичних науках*. 2024. 7(2), 18-26. <https://doi.org/10.15421/342439>
- Мінаков М. А. Питання про досвід у формулюванні феноменологічної герменевтики: відповідь з позицій трансцендентальної філософії // *Практична філософія*. 2004. № 1. С. 167-174.
- Мінаков М. Філософський факультет і місія університету: післяісторія Кантового пророцтва // *Філософська думка*. 2004. № 5. С. 107-113.
- Найдьонов О. Г. Наслідки для соціально-гуманітарного пізнання та суспільної життєдіяльності світорозуміння класичної науки // *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2015. Вип. 3. С. 77-83.
- ОСЕТРОВА О. Р. Декарт: принципи раціоналістичного методу та моралі (до питання про методи наукового дослідження у сфері філософії та соціальної роботи). *Епістемологічні дослідження в філософії, соціальних і політичних науках*. 2024. 7(2), 75-81. <https://doi.org/10.15421/342445>
- Павленко І. Концепт істини у давньогрецькій філософії: αληθεια як семантичний кластер. *Епістемологічні дослідження в філософії, соціальних і політичних науках*. 2022. 5(2), 49-56. <https://doi.org/10.15421/342220>
- Перепелиця, О., & Храброва, В. Освіта і університет в епоху штучного інтелекту. *Філософія освіти. Philosophy of Education*, 2024. 30(2), 186–198. <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2024-30-2-12>
- Поппер К. Злиденність історизму / Пер. з англ. Василь Лісовий. К.: Абрис, 1994.
- Рассел Б. Мистецтво філософствування. Лекція 1. Мистецтво раціонального припущення. // *Актуальні проблеми духовності*. Вип. 18. Кривий Ріг, 2017.
- Рорті Р. Пріоритет демократії перед філософією / Пер. Я. Попіка / Р. Рорті. Р. Козеллек. К.: Український філософський фонд, 1998. С. 14-37.
- Рюс Ж. Поступ сучасних ідей: Панорама новітньої науки. К., 1998.
- Саїд Е. Гуманізм і демократична критика. Київ: Медуза, 2014.
- Ситниченко Л. Першоджерела комунікативної філософії. К.: Либідь, 1996.
- Скиба Е. К. Філософські основи пізнання правової реальності: навчальний посібник. Дніпро: Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2022.
- Філософія науки: підручник / [І.С. Добронравова, Л.І. Сидоренко, В.Л. Чуйко та ін.]. Київ: Київський ун-т, 2018.
- Філософія сьогодні. Розмови з У. Беком, Г.-Г. Гадамером, Ю. Габермасом, Г. Йонасом, О. Гьофе, В.Гьосле, Р. Рорті та ін. За ред. У. Бьома / Пер. з нім. А. Богачова. К.: Альтерпрес, 2003.

Філософські проблеми наукового пізнання: навчально-методичний посібник для здобувачів освітньо-наукового рівня вищої освіти / П. В. Квіткін, О. П. Дзьобань, О. Ю. Панфілов, Р. В. Гула та ін. Харків: ХНУПС, 2021.

Фуко М. Наглядати й карати / пер. з фр. Петра Таращука. К.: Основи, 1998.

Читанка з філософії: У 6 книгах. К.: Довіра, 1993.

Чуйко В.Л. Рефлексія основоположень методологій філософії науки: Монографія. К.,2000.

Beck U. Risk Society: Towards a New Modernity. London: Sage. 1992.

Berger P., Luckmann Th. The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge. Penguin Books Ltd, 1991.

Brown, M. J. Science and moral imagination: A new ideal for values and science. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press, 2020.

Christman J. Social and Political Philosophy. A contemporary introduction. New York, London: Routledge Taylor & Francis Group, 2002.

David Ludwig, Charbel N. El-Hani, Fabio Gatti, Catherine Kendig, Matthias Kramm, Lucia Neco, Abigail Nieves Delgado, Luana Poliseli, Vitor Renck, Adriana Ressorio C., Luis Reyes Galindo, Thomas Lloyd Rickard, Gabriela De La Rosa, Julia J. Turska, Francisco Vergara-Silva and Robert A. Wilson. Transdisciplinary Philosophy of Science: Meeting the Challenge of Indigenous Expertise. *Philosophy of Science*. 2024, 91, 1221–1231. doi:10.1017/psa.2023.127

Gonzalez W.J. Current Trends In Philosophy Of Science: A Prospective For The Near Future. Springer, 2022.

Eco U. The Open Work. Cambridge: Harvard University Press, 1989.

Elliott, Steve. Research Problems. *British Journal for the Philosophy of Science*. 2022. 72 (4):1013–37. <https://doi.org/10.1093/bjps/axz052>

Friederich, Simon. Multiverse Theories: A Philosophical Perspective. Cambridge: Cambridge University Press, 2021.

Heidegger M. Was ist Metaphysik? // Heidegger M. Gesamtausgabe. I. Abteilung. B. 9: Wegmarken (1919-1961). Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann Verlag, 1976. S. 103-122.

Halvorson, Hans. The logic in philosophy of science. Cambridge; New York: Cambridge University Press, 2019.

Handbook of Contemporary European Social Theory / Edited by G. Delanty. New York, London: Routledge Taylor & Francis Group, 2006.

Lusk, Greg, and Kevin C. Elliott. Non-epistemic Values and Scientific Assessment: An Adequacy-for Purpose View. *European Journal for Philosophy of Science*. 2022. 12:35. <https://doi.org/10.1007/s13194-022-00458-w>

Lyotard J.-Fr. The Postmodern Condition: A Report on Knowledge. Trans. Geoffrey Bennington and Brian Massumi. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1984.

Marcos, Alfredo. Philosophy of Science and Philosophy: The Long Flight Home. *Springer*. 2021. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10516-021-09574-3>

Marukhovska-Kartunova O., Khromova, O., & Tsoi, T. Філософія науки та структура наукового знання: еволюція концептуальних підходів. *Епістемологічні дослідження в філософії, соціальних і політичних науках*. 2023. 6(2), 36-44. <https://doi.org/10.15421/342323>

Multidisciplinary Perspectives on Representational Pluralism in Human Cognition: Tracing Points of Convergence in Psychology, Science Education, and Philosophy of Science / Edited by M. Bélanger, P. Potvin, St. Horst, A. Shtulman, E. F. Mortimer. New York: Routledge, 2022.

Parker, Wendy S. The Epistemic Projection Approach to Values in Science. *Philosophy of Science*. 2024, 91, 18–36. doi:10.1017/psa.2023.107

Pelman A. Revisiting Inductive Confirmation in Science: A Puzzle and a Solution. *Philosophies*, 2024. 9, 171. <https://doi.org/10.3390/philosophies906017>

Piégay-Gros N. Introduction à l'intertextualité. Dunod, 1996.

Ross, Lauren N. Causal Constraints in the Life and Social Sciences. *Philosophy of Science*. 2024, 91, 1068–1077. doi:10.1017/psa.2023.165

- Russell B. Human Knowledge: Its Scope and Limits. Routledge: Taylor & Francis, 2009.
- Sandmeyer. B. Husserl's constitutive phenomenology: its problem and promise. New York, London: Routledge, Taylor & Francis Group, 2009.
- Schroeder, S. Andrew. Democratic Values: A Better Foundation for Public Trust in Science. *British Journal for the Philosophy of Science*. 2021. 72 (2):545–62. <https://doi.org/10.1093/bjps/axz023>
- Smith, Linda Tuhiwai. Decolonizing Methodologies. London: Zed Books, 2021.
- The Twentieth Century To Quine and Derrida / Edited by W.T. Jones, R.J. Fogelin. Harcourt Brace Company, 1997.
- Wallerstein I. World-Systems Analysis: An Introduction. Durham, North Carolina: Duke University Press, 2004.
- Zijderveld A.C. Rickert's Relevance. The Ontological Nature and Epistemological Functions of Values. Leiden: Brill 2006.

11. ПОСИЛАННЯ НА ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В ІНТЕРНЕТІ, ВІДЕОЛЕКЦІЇ, ІНШЕ МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Навчальні програми кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й.Б. Шада: http://philosophy.karazin.ua/ua/kafedra/tpf_program.html
Сайт журналу «Спільне»: <https://commons.com.ua/uk/>
Сайт журналу «Філософська думка»: <http://journal.philosophy.ua/news>
<http://jstor.org>
The Stanford Encyclopedia of Philosophy: <https://plato.stanford.edu/>

12. ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ЗА ДЕННОЮ ФОРМОЮ В УМОВАХ ПОДОВЖЕННЯ ДІЇ ОБСТАВИН НЕПЕРЕБОРНОЇ СИЛИ

В умовах дії обставин непереборної сили освітній процес в університеті здійснюється відповідно до наказів/ розпоряджень ректора/ проректора або за змішаною формою навчання або повністю дистанційно в синхронному режимі.

Складання підсумкового семестрового контролю: в разі запровадження жорстких обмежень з заборотою відвідування ЗВО здобувачам денної форми навчання надається можливість скласти екзамен дистанційно на платформі Moodle в дистанційному курсі «**Філософські засади наукового пізнання**»: <https://moodle.karazin.ua/course/view.php?id=7113>.